



دانشگاه پیام نور

مرکز تهران جنوب

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علمی زبان و ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه :

بررسی تطبیقی

آداب و رسوم عامیانه در گلستان سعدی و

فیه ما فیه مولوی

استاد راهنما:

دکتر فاطمه کوپا

استاد مشاور:

دکتر احمد علی جعفری

نگارش:

مجتبی کُرد

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته : زبان و ادبیات فارسی

تابستان ۱۳۹۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه پیام نور

مرکز تهران جنوب

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علمی زبان و ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه :

بررسی تطبیقی

آداب و رسوم عامیانه در گلستان سعدی و

فیه ما فیه مولوی

استاد راهنما:

دکتر فاطمه کوپا

استاد مشاور:

دکتر احمد علی جعفری

نگارش:

مجتبی کُرد

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته : زبان و ادبیات فارسی

تابستان ۱۳۹۱



دانشگاه پیام نور

مرکز تهران جنوب

بسمه تعالی

تصویب پایان نامه

پایان نامه تحت عنوان :

که توسط در مرکز تهیه و به هیات داوران ارائه گردیده است مورد تایید می باشد.

تاریخ دفاع :

نمره :

درجه ارزشیابی :

اعضای هیات داوران :

<u>نام و نام خانوادگی</u>	<u>هیات داوران</u>	<u>مرتبۀ علمی</u>	<u>امضاء</u>
۱-	استاد راهنما		
۲-	استاد مشاور		
۳-	استاد داور		
۴-	نماینده گروه آموزشی		
۵-	نماینده تحصیلات تکمیلی		
۶-	نماینده مدیریت آموزشی و تحصیلات تکمیلی		

«تقدیر و تشکر»

با سپاس فراوان از

استاد راهنما

دکتر فاطمه کوپا

استاد مشاور

دکتر احمد علی جعفری

داوران بزرگوار

دکتر بهناز پیامنی

دکتر علی محمد پشت دار

«تقدیم نامه»

تقدیم به «همسر، هم رای و همراهم

و

فرزند عزیزم محمد طاها»

چکیده

ادبیات هر ملت بهترین آئینه برای تجلی گذشته یک قوم و نشان دهنده باورها و آداب و رسوم مردمان آن سرزمین می‌باشد؛ جامعه خاستگاه ادبیات است و رابطه ادبیات با جامعه نوعی رابطه علت و معلولی است به همین دلیل مهمترین مآخذ برای دستیابی به دیدگاه‌ها و آداب و رسوم ایرانیان در خصوص مسائل اجتماع، متون ادبی آن دوره می‌باشد. هدف پژوهش حاضر آن است تا مفهوم آداب و رسوم عامیانه را آشکار نموده، جایگاه آنرا در ادبیات فارسی بیان نماید و به جز این توجه دقیق و بهتری به نقش آداب و رسوم عامیانه در شکل‌گیری گلستان سعدی و فیه ما فیه مولوی داشته باشد مولف پس از مطالعه منابع مورد نظر برای هر قسم از مواد فولکلوری شواهدی را که مجموعاً به بیش از ۱۱۵۰ مورد رسیده، از دو کتاب مذکور یافته است و نتیجه می‌گیرد که مراد از آداب و رسوم عامیانه همان آیین‌ها، امثال و حکم و حکایاتی است که در میان همه مردمان چه آنها که اهل سواد هستند و فرهیخته و چه کسانی که فاقد دانشهای آکادمیک می‌باشند، رایج است و نیز مشخص می‌نماید که آداب و رسوم عامیانه در شکل‌گیری فیه ما فیه و گلستان نقش به‌سزایی داشته است. به طوری‌که نویسندگان کتابهای یاد شده، برای بیان مقصود و مفهوم سخن خویش به آداب و رسوم عامیانه توسل جسته‌اند.

واژگان کلیدی: « فیه ما فیه - گلستان - آداب و رسوم عامیانه - امثال و حکم »

فهرست مطالب

فصل اول کلیات.....	۱
مقدمه.....	۲
۱) ادبیات، شبکه‌ای از روابط اجتماعی.....	۵
۱-۱) بعضی ویژگی‌های جامعه‌شناختی ادبیات عامیانه.....	۷
۲-۱) ویژگی‌های ادبیات عامیانه از دیدگاه جامعه‌شناختی.....	۱۲
۳-۱) الگوهای ادبیات عامیانه.....	۱۳
تعریف مساله و بیان سوالهای اصلی تحقیق.....	۱۵
۱) سابقه و ضرورت انجام تحقیق.....	۱۵
۱-۱) ضرورت تحقیق.....	۱۵
۲-۱) پیشینه تحقیق.....	۱۶
۳-۱) پیشینه کتب چاپی و تصحیحی فیه ما فیه و گلستان.....	۱۶
۴-۱) پیشینه پایان‌نامه‌های کار شده در مورد فیه ما فیه و گلستان.....	۱۶
۵-۱) پیشینه پژوهش نویسنده با عنوان «بررسی تطبیقی آداب و رسوم عامیانه در گلستان سعدی و فیه ما فیه مولوی».....	۱۷
فرضیه‌ها.....	۱۷
هدف‌ها.....	۱۸
چه کاربردی از انجام این تحقیق متصور است؟.....	۱۸
جنبه جدید بودن و نوآوری طرح در چیست؟.....	۱۸

۱۸	روش انجام تحقیق.....
۱۸	روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....
۱۸	۱) جامعه آماری و تعداد نمونه.....
۱۸	۱-۱) برخی نمونه‌های فیه ما فیه.....
۱۸	۲-۱) جامعه آماری گلستان.....
۱۹	۳-۱) فرهنگ‌ها.....
۱۹	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۲۰	فصل دوم فرهنگ عامه یا فولکلور.....
۲۱	پیشروان تحقیق در فرهنگ عوام.....
۲۱	گذری بر تاریخ گردآوری فرهنگ عامه در ایران.....
۲۵	فرهنگ عوام.....
۳۲	۱) تقسیم بندی فولکلور به وسیله رشید یاسمی.....
۳۲	۱-۱) آثار مادی.....
۳۲	۱-۱-۱) اشیای منقول.....
۳۲	۲-۱-۱) اماکن طبیعی.....
۳۲	۳-۱-۱) بنا.....
۳۲	۴-۱-۱) صنعت و کسب.....
۳۲	۵-۱-۱) غذا، خوراک.....

۳۳ (۲-۱) آثار معنوی
۳۳ (۱-۲-۱) عقاید
۳۳ (۲-۲-۱) عادات و رسوم
۳۳ (۳-۲-۱) علوم عامه
۳۴ (۴-۲-۱) ادبیات
۳۶ (۲) تقسیم بندی فولکلور به وسیله صادق هدایت
۴۷ ویژگی های فرهنگ عامه
۴۷ کاربرد آشنایی با فرهنگ عامه
۴۹ کارکردهای فرهنگ عامه به صورت فهرست وار
۴۹ چگونگی رواج فرهنگ عامه در بین مردم
۴۹ دلایل پدید آمدن فرهنگ عامه
۴۹ فرهنگ عامه میراث غیرمادی ملتها
۵۱ نحوه شناخت مردم
۵۲ جایگاه فرهنگ عامه در ادبیات فارسی
۵۲ دو جنبه متفاوت ذهن و معارف بشر
۵۳ هنر و انواع مختلف آن
۵۳ جنبه های متمایز دانش ها و هنرها
۵۴ چگونگی ادامه حیات دانش ها و هنرهای عوام

۵۶	فرهنگ عوام از نگاهی نو.....
۵۷	فرهنگ عامه و زندگی.....
۶۰	۱) فواید مطالعه در داستانهای عامیانه.....
۶۰	۱-۱) داستانهای عامیانه.....
۶۱	۲-۱) حکایت‌های عامیانه.....
۶۲	راز ماندگاری آثار سعدی و مولوی.....
۶۴	دامنه وسعت فرهنگ عوام.....
۶۵	۱) کارکرد آداب و رسوم عامیانه.....
۶۵	۱-۱) نقش آموزشی.....
۶۶	۲-۱) نقش نظم دهی.....
۶۶	۳-۱) نقش اعتبار دهی و اقتدار بخشی.....
۶۶	۴-۱) نقش روان شناختی.....
۶۶	۵-۱) نقش تداوم و ثبات بخشی.....
۶۸	فصل سوم نثر فارسی.....
۶۹	مختصات سبک نثر.....
۶۹	نثر فارسی پیش از اسلام.....
۷۲	قدیمی‌ترین نثر فارسی چهار کتاب است.....
۷۲	۱) نثر فارسی را به چهار دوره باید قسمت کرد.....

- ۱-۱) دوره اول..... ۷۳
- ۲-۱) دوره دوم..... ۷۳
- ۳-۱) دوره سوم..... ۷۴
- ۴-۱) دوره چهارم..... ۷۴
- تقسیم بندی نثر فارسی دری از نگاهی دیگر..... ۷۴
- شناخت جلال الدین محمد بلخی..... ۷۶
- شناخت سعدی شیرازی..... ۷۶
- فصل چهارم تطبیق مصادیق آداب و رسوم عامیانه..... ۹۳
- ۱) آثار مادی..... ۹۴
- ۱-۱) اشیاء منقول..... ۹۴
- ۱-۱-۱) اثاث البیت و دیگر اشیاء در گلستان..... ۹۴
- ۱-۱-۱) اثاث البیت و دیگر اشیاء در فیه ما فیه..... ۹۸
- ۲-۱-۱) اسلحه و لوازم آن در گلستان..... ۱۱۳
- ۲-۱-۱) اسلحه و لوازم آن در فیه ما فیه..... ۱۱۸
- ۳-۱-۱) آثار مکتوب در فیه ما فیه..... ۱۲۲
- ۴-۱-۱) بازی ها و سرگرمی ها و لوازم آن در گلستان..... ۱۲۲
- ۴-۱-۱) بازی ها و سرگرمی ها و لوازم آن در فیه ما فیه..... ۱۲۴
- ۵-۱-۱) پوشاک، لباس در گلستان..... ۱۲۵

- ۱۳۱..... (۵-۱-۱) پوشاک، لباس در فیه ما فیه
- ۱۳۸..... (۶-۱-۱) زر و زیور در گلستان
- ۱۴۰..... (۶-۱-۱) زر و زیور در فیه ما فیه
- ۱۴۴..... (۷-۱-۱) عطریات و ابزار آرایش در گلستان
- ۱۴۴..... (۷-۱-۱) عطریات و ابزار آرایش در فیه ما فیه
- ۱۴۸..... (۸-۱-۱) نامه، قباله و فرمان در گلستان
- ۱۴۸..... (۸-۱-۱) نامه، قباله و فرمان در فیه ما فیه
- ۱۴۹..... (۲-۱) اماکن طبیعی در گلستان
- ۱۵۰..... (۲-۱) اماکن طبیعی در فیه ما فیه
- ۱۵۱..... (۳-۱) بنا..
- ۱۵۱..... (۱-۳-۱) اماکن عمومی در گلستان
- ۱۵۲..... (۱-۳-۱) اماکن عمومی در فیه ما فیه
- ۱۵۳..... (۲-۳-۱) اماکن مقدس در گلستان
- ۱۵۵..... (۲-۳-۱) اماکن مقدس در فیه ما فیه
- ۱۵۹..... (۳-۳-۱) بازار در گلستان
- ۱۶۰..... (۳-۳-۱) بازار در فیه ما فیه
- ۱۶۱..... (۴-۳-۱) حمام در گلستان
- ۱۶۱..... (۴-۳-۱) حمام در فیه ما فیه

- ۱۶۳ خانۀ و توابع آن در گلستان (۵-۳-۱)
- ۱۶۷ خانۀ و توابع آن در فیۀ ما فیہ (۵-۳-۱)
- ۱۷۴ قریہ در گلستان (۶-۳-۱)
- ۱۸۴ قریہ در فیۀ ما فیہ (۶-۳-۱)
- ۱۸۸ قلعہ و حصار در گلستان (۷-۳-۱)
- ۱۸۹ قلعہ و حصار در فیۀ ما فیہ (۷-۳-۱)
- ۱۹۰ کاروانسرا در گلستان (۸-۳-۱)
- ۱۹۰ کاروانسرا در فیۀ ما فیہ (۸-۳-۱)
- ۱۹۱ صنعت و کسب در گلستان (۴-۱)
- ۱۹۴ صنعت و کسب در فیۀ ما فیہ (۴-۱)
- ۲۰۵ صنایع ظریفہ و لوازم آن در گلستان (۱-۴-۱)
- ۲۰۶ صنایع ظریفہ و لوازم آن در فیۀ ما فیہ (۱-۴-۱)
- ۲۰۶ غذا و خوراک در گلستان (۵-۱)
- ۲۰۸ غذا و خوراک در فیۀ ما فیہ (۵-۱)
- ۲۱۳ آثار معنوی (۲)
- ۲۱۳ عقاید (۱-۲)
- ۲۱۳ آداب و لوازم پادشاهی و بزرگی در گلستان (۱-۱-۲)
- ۲۲۰ آداب و لوازم پادشاهی و بزرگی در فیۀ ما فیہ (۱-۱-۲)

- ۲۲۷.....جایگاه و منزلت زن در گلستان. (۲-۱-۲)
- ۲۲۸.....جایگاه و منزلت زن در فیه ما فیه (۲-۱-۲)
- ۲۳۰.....خرافات در گلستان (۳-۱-۲)
- ۲۳۲.....خرافات در فیه ما فیه (۳-۱-۲)
- ۲۳۳.....دین و مذهب و لوازم آن در گلستان (۴-۱-۲)
- ۲۳۶.....دین و مذهب و لوازم آن در فیه ما فیه (۴-۱-۲)
- ۲۴۳.....ریاضات صوفیه در گلستان (۵-۱-۲)
- ۲۴۴.....ریاضات صوفیه در فیه ما فیه (۵-۱-۲)
- ۲۴۴.....سماع و لوازم آن در گلستان (۶-۱-۲)
- ۲۴۵.....سماع و لوازم آن در فیه ما فیه (۶-۱-۲)
- ۲۴۶.....سیمای کودک در گلستان (۷-۱-۲)
- ۲۴۷.....سیمای کودک در فیه ما فیه (۷-۱-۲)
- ۲۴۸.....مسلک و طریقه در گلستان (۸-۱-۲)
- ۲۴۸.....تصوف و لوازم آن (۸-۱-۲)
- ۲۵۰.....مسلک و طریقه در فیه ما فیه (۸-۱-۲)
- ۲۵۲.....مقابر در گلستان (۹-۱-۲)
- ۲۵۳.....مقابر در فیه ما فیه (۹-۱-۲)
- ۲۵۴.....مراسم دینی مانند: نذورات و ... در گلستان (۱۰-۱-۲)

- ۲۵۶..... ۱۰-۱-۲) مراسم دینی مانند: نذورات و ... در فیه ما فیه
- ۲۶۱..... ۲-۲) عادات و رسوم
- ۲۶۱..... ۱-۲-۲) اعیاد و روزهای معتبر و بازارهای محلی در گلستان
- ۲۶۲..... ۱-۲-۲) اعیاد و روزهای معتبر و بازارهای محلی در فیه ما فیه
- ۲۶۲..... ۲-۲-۲) حساب تقویم و موسم شناسی در گلستان
- ۲۶۳..... ۲-۲-۲) حساب تقویم و موسم شناسی در فیه ما فیه
- ۲۶۴..... ۳-۲-۲) مراسم تولد، ازدواج و لوازم آن در گلستان
- ۲۶۵..... ۴-۲-۲) مراسم دفن در گلستان
- ۲۶۵..... ۴-۲-۲) مراسم دفن در فیه ما فیه
- ۲۶۷..... ۳-۲) علوم عامه
- ۲۶۷..... ۱-۳-۲) امراض در گلستان
- ۲۶۸..... ۱-۳-۲) امراض در فیه ما فیه
- ۲۶۹..... ۲-۳-۲) احجار کریمه در گلستان
- ۲۷۰..... ۲-۳-۲) احجار کریمه در فیه ما فیه
- ۲۷۱..... ۳-۳-۲) انساب و تبار در گلستان
- ۲۷۴..... ۳-۳-۲) انساب و تبار در فیه ما فیه
- ۲۷۷..... ۴-۳-۲) جانداران در گلستان
- ۲۸۱..... ۴-۳-۲) جانداران در فیه ما فیه

۲۸۵.....	۵-۳-۲) داروها در گلستان.....
۲۸۶.....	۵-۳-۲) داروها در فیه ما فیه
۲۸۶.....	۶-۳-۲) طب و طبیب و معالجات در گلستان
۲۸۷.....	۶-۳-۲) طب و طبیب و معالجات در فیه ما فیه
۲۸۹.....	۷-۳-۲) فلاحات در گلستان
۲۹۰.....	۷-۳-۲) فلاحات در فیه ما فیه
۲۹۵.....	۸-۳-۲) مخدرات و لوازم آن در گلستان
۲۹۶.....	۸-۳-۲) مخدرات و لوازم آن در فیه ما فیه
۲۹۷.....	۹-۳-۲) نجوم، لوازم و وابسته های آن در گلستان
۲۹۸.....	۹-۳-۲) نجوم، لوازم و وابسته های آن در فیه ما فیه
۳۰۱.....	فصل پنجم نتیجه گیری.....
۳۰۲.....	نتیجه گیری.....
۳۰۳.....	پیشنهاد.....
۳۰۵.....	پی نوشتها.....
۳۰۸.....	فهرست الفبایی منابع.....

فهرست نمودارهای تطبیقی

۱۱۱.....	نمودار تطبیقی الف- ۱) (اثاث البیت).....
۱۱۲.....	نمودار تطبیقی الف- ۲) (اثاث البیت).....

- نمودار تطبیقی ب - (اسلحه) ۱۲۱
- نمودار تطبیقی پ- ۱ (پوشاک، لباس) ۱۳۶
- نمودار تطبیقی پ- ۲ (پوشاک، لباس) ۱۳۷
- نمودار تطبیقی ت - (زر و زیور) ۱۴۳
- نمودار تطبیقی ث- (عطریات و ابزار آرایش) ۱۴۷
- نمودار تطبیقی ج- (خانه و توابع آن) ۱۷۳
- نمودار تطبیقی چ- (صنعت و کسب) ۲۰۴

فهرست نمودار دایره ای و درختی

- نمودار شماره - ۱ (نمودار تقسیم بندی فرهنگ عامه) ۳۵
- نمودار شماره - ۲ (نمودار تقسیم بندی ادبیات عامه) ۴۵

فهرست تصاویر

- تصویر شماره - ۱ (مراسم شب چله) ۲۲
- تصویر شماره - ۲ (مولوی) ۳۱
- تصویر شماره - ۳ (سعدی شیرازی) ۴۱
- تصویر شماره - ۴ (آرامگاه مولوی - قونیه) ۴۷
- تصویر شماره - ۵ (مراسم شب چله از نمایی دیگر) ۶۲

تصویر شماره ۶- (آرامگاه سعدی)..... ۸۲

تصویر شماره ۷- (آرامگاه سعدی از نمایی دیگر)..... ۸۶

فصل اول

کلیات